

- trečia eilutė: trys veiksmažodžiai, nusakantys poeto asmenybę;
- ketvirta eilutė: keturi žodžiai – įspūdžiai, mintys apie poetą;
- penkta eilutė: vienas ar du žodžiai – esmės atkartojimas, gali būti pavadinimo sinonimas.

Pavyzdys:

Adomas
Jaunas, aistringas
Rašė, mylėjo, kentėjo
Ištremtas iš Lietuvos
Poetas kovotojas

3. Pamokos įvertinimas (žodžiu arba raštu). Mokytojas gali paklausti:

- Kas pamokoje jums buvo vertingiausia?
- Kokius A. Mickevičiaus gyvenimo ir kūrybos klausimus norėtumėte aptarti ateityje?

Tokia aktyviu domėjimusi pagrįsta mokymo ir mokymosi schema žadina visos mokinių bendruomenės aktyvumą ir kūrybiškumą. Mokiniai išbando įvairius metodus ir būdus, padedančius jau turimas žinias sėkmingai papildyti nauja informacija. Labai svarbu, kad pasitelkus šiuos metodus ne tik geriau išmokstamos naujos ir patikrinamos senos žinios, bet ir atveriamas autentiško teksto skaitymo ir supratimo, analizės ir interpretavimo erdvė. O to literatūros pamokose ir siekiame.

Kritinis mąstymas kaip filosofinė atspirtis. Pasamprotavimai apie kritinio mąstymo ugdymą etikos pamokose

Pradėjusi dalyvauti kritinio mąstymo ugdymo seminaruose, maniau, kad visa projekto esmė – naujų metodų taikymas. Tik vėliau suvokiau, jog ne metodai svarbiausia, juolab kad daugelis jų jau buvo žinomi. Rengdamasi pamokoms ir jas vesdama, supratau: pagrindinis dalykas – sudaryti moksleiviams sąlygas per pamokas patiems atrasti, išmokti, suvokti, išmąstyti tai, ko dar nežinojo, nebuvo patyrę ar apie ką dar nebuvo mąstę.

Man pačiai sunkiausia buvo išmokti kelti savo, mokytojos, realius kiekvienos pamokos tikslus. Kad būtų ne itin platūs ar abstraktūs, o konkretūs ir realūs, sakyčiau, net siauri. Užsimoti plačiai ir užsiplanuoti ugdyti asmenybę – lyg ir įprasta formuluotė, taip ir turėtų būti, su tuo niekas nesiginčija. Tačiau kalbu apie konkrečius vaikus ir aplinkybes – kad Adomas arba Asta išmoktų garsiai reikšti savo nuomonę, kad trijų žmonių grupelė nepertraukdama išklaustytų kitos tokios

pat grupelės požiūrį, kad pusė klasės rastų atsakymus į užduoties klausimus „kodėl?“, kad vaikai suvoktų, jog yra mąstančių kitaip, ir pan.

Kai suvokiau, jog galiu sau leisti kelti pamokose siaurus tikslus ir uždavinius, tapo daug paprasčiau joms rengtis. Lengviau galėjau įvertinti, ar pasisekė, pavyko tuos tikslus pasiekti. Jei taip, tuomet jau galima ieškoti naujų būdų, naujų uždavinių ar temų, galima juos keisti ir pritaikyti prie konkrečių aplinkybių ar klasės keliamų tikslų. Labai svarbus dalykas – pasitenkinimas darbu, gebėjimas save įvertinti: juk pasiekus tai, ko nori, ką užsibrėžei, ar bent jau sumanius, ką dabar darysi kitaip, apima pasitenkinimas savimi. Pasijunti esąs geras mokytojas.

Manau, kad etikos pamokoms kritinio mąstymo ugdymo filosofija ir metodologija labai tinkama. Pirmiausia nesi apribotas griežtų programos rėmų. Tam tikrai temai laiko gali skirti tiek, kiek reikia. Labai svarbu, kad čia nevertinama pažymiais. Juk nėra absoliučiai teisingų atsakymų, o savo nuomonę visada būtina pagrįsti, paaiškinti. Negana pasakyti, jog taip manai, – turi dar išmąstyti, kodėl taip manai, kaip tokia nuomonė susidarė, turi pagrįsti savo patirtimi paremtas išvadas.

Sunku parinkti tinkamų tekstų. Vadovėlio tam nepakanka. O ir parinkus bei temą apgalvojus, ne visada pavyksta jos laikytis. Vaikai gali užkliūti už minties arba temos, kurios ir neplanavai. Iš patirties žinau, kad kartais rengimasis pamokai nueina perniek ir tenka improvizuoti, sekti paskui vaikų diskusiją ir mintis. Norėčiau kaip pavyzdį pateikti vieną pamoką.

Žinojau, kad į etikos pamoką šeštoje klasėje ateis svečių, KMUSR projekto dalyvių iš Lietuvos ir Amerikos. Nuaidėjus skambučiui įėjusi į klasę pamatau, jog kažkas, skubėdamas į pamoką, sugebėjo duris atidaryti taip, kad net stakta įskilo. O pamokos tema buvo: „Kokia gali būti draugystė?“ Nereaguoti į įvykį negaliu, vesti pamoką lyg niekur nieko irgi negaliu. O vaikai iš patirties žino, kad paprastai tokiais atvejais aiškinamasi, kas kaltas. Taigi prieš mane kritinio mąstymo pamoka, netikėtas įvykis, mokiniai su savo lūkesčiais ir keturi svečiai stebėtojai. Pradėjau pamoką klausimu, kas turėtų imtis atsakomybės sutvarkyti duris. Kas dabar atsakingas: tėvai, auklėtoja, mokiniai, vaikai, pastūmę šeštoką, direktorius? Į šį klausimą vieno atsakymo vaikai nerado: vieni manė vienaip, kiti – kitaip. Taip pamoka virto diskusija, ką reiškia būti atsakingam už save ir ką – būti atsakingam už kitus. Pasiruoštas tekstas apie draugystę čia labai pagelbėjo.

I. Stankevičienės pasakaitėje „Radybos“ kalbama, kaip du driežiukai Silvestras ir Povilas tapo draugais. Vienas jų vaizduojamas savanaudis ir reikalaujantis, kitas – priklausomas ir nuolaidus. Tačiau draugyste abu džiaugiasi, abiem gera. Išlaikoma pusiausvyra tarp duodančiosios ir priimančiosios pusės. Pasaka baigiasi žodžiais: „Ačiū, Silvestrai, kad mane suradai“.

Analizuodami tekstą netaikėme jokių žymėjimų ar grupavimo metodų. Pamoka virto asmenine patirtimi paremta diskusija, kodėl abu veikėjai tapo draugais ir ar tai tikrai draugystė. Visi vaikai įsitraukė į pokalbį.

Pamažu kalba nukrypo į svarstymus, ką šeštokui reiškia būti atsakingam už save ir ką – būti atsakingam už kitus. Mokiniai sakė, jog už save esi atsakingas

tuomet, kai pats ką nors darai ar kaip nors pasielgi, kai pats nusprendi, turi savo nuomonę ir gali ją apginti. Atsakyti už kitus – tai rūpintis jais, gerbti jų nuomonę. Be to, padėti kitam ištaisyti klaidą ar net priiimti kaltę – tai, vaikų nuomone, taip pat reiškia būti atsakingam už kitus. Taip svarstydami vėl grįžome prie sugadintų durų.

Pamokos pabaigoje ant lentos užrašėme vaikų išsakytus teiginius apie atsakomybę. Tiek mokiniai, tiek aš galėjome akivaizdžiai pamatyti, ką gi šeštokui reiškia būti atsakingam. Tai buvo jų mintys, pagrįstos ir išgyventos. Mano užduotis buvo padėti vaikams tas mintis išreikšti, perfrazuoti ir užrašyti. Klausimas, užduotas pačioje pamokos pradžioje, tapo savotišku akstinu mąstyti. Mano vaidmuo tebuvo prižiūrėti, kad ta veikla nesustotų.

Taigi savo, kaip mokytojos, vaidmenį apibrėžiau taip: parinkti emociškai sodrų tekstą ir sužadinti vaikų reakciją.

Kitoje pamokoje kalbėjome apie vagystes. Pradėjome klausimu: „Kodėl vaikai vagia?“

Mokiniai pateikė be galo daug atsakymų. Sąrašas prasidėjo įprastu „neturi, ko jiems reikia“, o pabaigoje nuskambėjo „patraukti dėmesį“, „atkeršyti“. Po pamokos vienas vaikas tyliai prisipažino, kad būdamas mažesnis, penktokas, pavogė iš tėvų didžiulę sumą pinigų.

Visiems sudarius tokį sąrašą, padalijau vaikams tekstą. Tai buvo istorija apie berniuką, pavogusį iš parduotuvės plytelę šokolado. Vaikas manė, jog jo niekas nepastebėjo, ir džiaugėsi tokiu savo žygiu. Pavaišino šokoladu draugę ir papasakojo jai šį nuotykį. Tuo metu pardavėja tarėsi su parduotuvės vadybininku, ką daryti su vagiliuku. Ji sakėsi pažįstanti berniuko šeimą ir nenorinti tokio jo poelgio garsinti. Vadybininko nuomone, vaiką reikėtų nubauti. Pardavėja sumano kitaip. Šioje vietoje pasakojimas nutrūksta. Paprašau vaikų pasakojimą pabaigti.

Esu pamoką tokia tema vedusi ir anksčiau, tačiau vaikų pasiūlytos pabaigos, mano požiūriu, būdavo stereotipinės – pranešti policijai ir tėvams. Man norėjosi, kad vaikai įsigilintų į priežastis – kodėl taip elgiamasi, ką jaučia vaikas, paėmęs svetimą daiktą. Be to, norėjau, kad vaikai pasakojimą baigtų vertindami suaugusiojo požiūriu – pateiktą savotišką projekciją, koks vyresniųjų elgesys padėtų daugiau nebevogti. Tuo tikslu palikau istorijos pavadinimą: „Šokoladas pašto dėžutėje“. Turint tą nutrūkusį tekstą mįslingu pavadinimu, vaikams reikėjo susieti tą pavadinimą su istorijos pabaiga.

Atlikdami užduotį vaikai turėjo „baudžiamosios“ moralės principus derinti su pavadinime slypinčios užuominos siūlomais sprendimais. Rašydami pabaigą, mokiniai labiau išreiškė pasitikėjimo svarbą, socialinės atsakomybės ir kaltės išpirkimo idėjas. Tai gali tapti puikiomis tolesnių pamokų temomis.

Kritinio mąstymo ugdymo projektas man tapo filosofine atspirtimi, įgalinančia suvokti, ko norėčiau vaikus išmokyti ir kaip tai padaryti. Supratau, jog, pasiūtelkusi etiką, turiu sudaryti sąlygas, kad vaikams kiltų klausimų, ir suteikti laiko bei galimybių patiems į juos atsakyti. Kokiais būdais ar metodais to pasiekama, jau priklauso nuo kūrybiškumo, lankstumo ir pasirengimo.